

[Kaj Hansen.]

skyhøje jordprisstigninger, der finder sted. Prøv bare at se de prisstigninger, der har fundet sted på jord og ejendomme imellem den 15. vurdering i 1973 og så den 16. vurdering. Her kan man finde årsagerne. Det er det rene kvaksalveri, som et flertal af folketinget her er i gang med med hensyn til jordspørgsmålet. Man må efterhånden spørge, om socialdemokratiet overhovedet ikke har nogen jordpolitik mere. Det var der meget, der kunne tyde på, når vi ser sådan to forslag lige efter hinanden. Man sælger ud til højre og vil ikke forhandle med venstre side af salen, og så er det, man får det resultat, der her foreligger. Det er faktisk på høje tid, at man tager fat på det helt afgørende problem, som ikke alene drejer sig om landbrug, men som drejer sig om alt, hvad der hedder jord og fast ejendom i dette land, og så holder op med det kvaksalveri. Vil man virkelig tage fat på årsagerne, så kunne man bl.a. begynde at kigge på et af de gode forslag, der er fremsat her i tinget, nemlig forslaget om indefrysning af værdistigningerne på jord og fast ejendom – dem, der ligger over de almindelige prisstigninger i samfundet. Så får man fat i nogle af årsagerne i stedet for at lappe på virkningerne.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Den gældende kapitalvindingsskat vedrørende fast ejendom skyldes et forlig mellem socialdemokratiet og venstre. Det er for hårdt ved de almindelige handler i landbruget, det lader de store gevinster ved de hurtige handler omkring de store byer slippe alt for billigt. Det, vi nu gennemfører, er, som det er blevet sagt heroppe, et lapperi på venstres og socialdemokratiets lov, og det hjælper kun en del af generationsskiftet i landbruget, nemlig de handler, der bliver i familien. Jeg havde håbet, der havde været mulighed for en almindelig, rimelig behandling. I den forbindelse kan jeg sige til venstre, at hvis venstre havde støttet det radikale forslag i sin tid, så var man ikke kommet i den situation, at folketinget skulle sy den ene lap efter den anden på loven om særlig indkomstskat for at få det hele til at virke.

Jeg vil gerne understrege de ord, hr. Stetter sagde om den særlige indkomstskat i byerhvervene, samtidig med at jeg dog minder om, at vi har gennemført særlige regler, der var til gavn for byerhvervene, når det gælder særlig ind-

komstskat; men jeg vil gerne understrege, at særlig indkomstskat bør tages op til en helt gennemført vurdering, også og ikke mindst under hensyn til byerhvervene. Om det lykkes i augustforligets regie det ved jeg ikke, men vi kan da prøve på det, skønt augustforligets bestemmelse herom, så vidt jeg kan erindre, først og fremmest vedrører fast ejendom.

Som sagt: det foreliggende lovforslag letter vel ikke på den bedste og mest gennemtænkte måde, men det lapper på den lov, som venstre gennemførte sammen med socialdemokratiet, og jeg skal anbefale, at man stemmer for det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes med 109 stemmer mod 30.

Ændringsforslag nr. 3

forkastedes med 112 stemmer mod 37.

Ændringsforslag nr. 4 og § 1, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 5

forkastedes med 112 stemmer mod 39.

Ændringsforslag nr. 1 angående titlen og ændringsforslag nr. 6 betragtedes som bortfaldet efter forkastelsen af ændringsforslag nr. 5.

Ændringsforslag nr. 7 og 8

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 9 betragtedes som

bortfaldet efter forkastelsen af ændringsforslag nr. 5.

§ 2 med de foretagne ændringer

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om fremskudt dige for Tønder Marsk.

(Lovforslag nr. L 178. Fremsat 11/5 77).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Normann Andersen (S):

I Vestjylland siger vi ofte om et arbejde, der er tilfredsstillende udført, at det kan godt gå an, og det er vel noget af den højeste udmærkelse, en vestjyde kan give. Det samme vil jeg sige om dette lovforslag, som er holdt i et klart sprog, og som efter bemærkningerne at dømmes er godt gennemarbejdet.

Der er i denne forbindelse god grund til at takke den arbejdsgruppe, der afgav sin rapport den 23. november 1976, for et godt stykke arbejde.

Om selve lovteksten har jeg ikke så forfærdelig meget at sige. Jeg har konstateret, at af de to muligheder, en forstærkning af eksisterende diger eller et nyt fremskudt dige, har man valgt det sidste. I den socialdemokratiske gruppe er vi enige i, at det må være den bedste løsning, idet den giver de fleste fordele. For det første giver det fremskudte dige mere sikkerhed, og af dette kan man ikke få for meget, når menneskeliv i en given situation eventuelt står på spil. For det andet kan store materielle værdier blive sparet for total ødelæggelse. For det tredje får man den bedste løsning på det bagved liggende områdes afvandingsproblemer. For det fjerde kan der ved det foreslåede projekt indvindes adskillige hektar landbrugsjord, og jeg kan sige – efter at udvalget om offentlige arbejder har været på studiebesøg sidste år i et tysk område, hvor indvinding af landbrugsjord i forbindelse med tilsvarende digebyggeri havde fundet sted – at der skal ikke herske tvivl om, at det er god og værdifuld landbrugsjord, det danske samfund vil komme i besiddelse af ved gennemførelsen af dette lovforslag.

For det femte vil jeg gerne bemærke, at også naturbeskyttelsesinteresser indgår i projektet, og der ønskes taget vidtgående hensyn til eksisterende dyre- og fugleliv samt det særprægede naturlandskab, der er i området. Selv om dette ikke direkte står anført i lovforslaget, så er det med i bemærkningerne dertil, og det er med stor tilfredshed, jeg konstaterer dette.

Om økonomien vedrørende byggeriet vil jeg blot henvise til den af ministeren foreslåede

fordelingsplan imellem stat, amt og kommuner. Herom forventer jeg ikke nogen større diskussion. Måske skal der foregå enkelte drøftelser med Tyskland i forbindelse med indvandsproblemer, men det indgår i de fremtidige forhandlinger.

Vi kan konstatere, at forslaget fremkommer ret sent i samlingen, men hertil er ikke meget andet at bemærke, end at vi har måttet afvente vort naboland Tysklands reaktioner på vore spørgsmål om samarbejde og enighed om projektet, for uden dette kunne diget jo simpelt hen ikke bygges. Dette tilsagn foreligger nu tilnærmelsesvis, om ikke helt officielt så dog så nær, at det foreliggende lovforslag kan fremsættes.

Jeg er af den opfattelse, at sagen må betragtes som en hastesag, og derfor – og fordi jeg mener, at forslaget, som før sagt, er godt gennemarbejdet – skal vi fra socialdemokratiets side ikke sinke igangsættelsen af planen unødigt. Vi er klar til en hurtig behandling af forslaget. Dette skal forstås på den måde, at et enkelt udvalgsrådsmøde, eventuelt med et samråd med ministeren, skulle kunne klare eventuelle tvivlsspørgsmål af, så lovforslaget kan vedtages i indeværende samling. Jeg vil gerne anbefale alle andre partier ligeledes at udvise denne forståelse.

Til slut vil jeg gerne give udtryk for, at når dette projekt er godt i gang, må kystsikringsarbejderne op langs den jyske vestkyst få lov at fortsætte med forøget styrke. Ganske vist står menneskeliv ikke her på spil, men store materielle værdier står over for at gå tabt, hvis ikke der forholdsvis hurtigt bliver grebet ind, og det kan jo også medføre menneskelige tragedier. Det gælder i særdeleshed områderne ved kysterne i Ringkøbing amt.

Med disse ord anbefaler jeg lovforslaget til vedtagelse.

Dohrmann (FP):

Det er næsten 1½ år siden, vi havde den truende stormflodskatastrofe nede i Sønderjylland. Forud havde der siddet en kommission, den nok så berygtede stormflodskommission, og smølet tiden væk i 10 år. Derfor er det med næsten 12 års forsinkelse, nærværende lovforslag nu endelig ligger på bordet.

Hvis det så bare var sådan, er ministeren kunne sige: kære venner, her er et lovforslag, vedtag det, og så går vi i gang med at bygge et fremskudt dige. Men sådan forholder det sig

[Dohrmann.]

jo ikke. Forhandlingerne med de tyske myndigheder forløber ualmindelig langsomt. Jeg skal ikke pålægge ministeren alene ansvaret for, at der ikke er kommet en klaring på problemet, men hvad har ministeren og hans forgænger egentlig gjort for at få fremskyndet en afgørelse? Det er at spille hasard med både liv og ejendom, når det ene tiår efter det andet går, uden at der sker noget som helst praktisk.

Fremskridtspartiet er ikke helt enig med ministeren om alt, hvad der står i lovforslaget. Det gælder f. eks. finansieringen. Her mener vi, det bør være en statsopgave at sikre danske områder, og ikke som foreslået, hvorefter det bliver den lille del af befolkningen, som mere eller mindre tilfældigt bor i det område, der skal bære nogle store ekstra udgifter. Vi mener også, det er betænkeligt, at ministeren bemyndiges til at give tilladelse til, at der må opføres boliger for slusepersonale, sommerhuse og andre bygninger beregnet for friluftsliv imellem de to dige.

Men vi er enig i hovedsigtet, nemlig at få anlagt et fremskudt dige. Vi tør simpelt hen ikke i betragtning af det sene tidspunkt sinke forslaget på nogen som helst måde. Derfor er fremskridtspartiet indstillet på at stemme for lovforslaget, som det ligger, på trods af de ting, vi gerne havde set anderledes.

Johan Philippsen (V):

Venstre kan tiltræde det fremsatte lovforslag, og jeg mener, ministeren har gjort ret i at fremsætte forslaget nu, selv om den endelige aftale med Vesttyskland ikke foreligger. Dette forslag vil vække almindelig tilfredshed i Sønderjylland – måske bortset fra ganske enkelte personer – og det vil i al fald vække megen glæde i Tønder og Vestslesvig.

Må jeg generelt sige, at stormfloderne viste jo, at vi i en årrække delvis havde levet under en falsk sikkerhedsfølelse, og de mange oversvømmelser syd for grænsen har også mindet os om det. Det var en vinddrejning i sidste øjeblik, der sidste gang fritog os for at få en oversvømmelse af meget betydeligt omfang.

Det har selvfølgelig ført til ændringer i synspunkterne både i Danmark og i Tyskland. Man har måttet revidere sine synspunkter om, hvad der var forsvarligt, og hvad der ikke var forsvarligt.

Et eksempel på, hvor letsindige vi har været, er, at man har bygget masser af boliger i Tøn-

der på alt for lave koter. Jeg var til stede, da det nye Tønder statsseminarium blev indviet, og var nærmest chokeret over at få at vide, at det var bygget i kote 1. I en situation, hvor vi vidste, at ådigerne var i en ringere forfatning, end de burde være, og hvor vi vidste, at Vidåens bundforhold ikke mere var sådan, som de oprindeligt var, da afvandingen i Tøndermarsken fandt sted i 1920'erne. Der er i øvrigt sket det, at den tilladelse, Danmark gav Vesttyskland til ved hjælp af en højvandspumpe at pumpe vand over i det indvandsreservoir, vi har i Rudbøl sø, har øget indvandsproblemerne. Det er en af de væsentlige ting, at disse problemer løses ved dette forslag.

Vi agter ikke i venstre at sinke dette forslag. Det er et svar til den socialdemokratiske ordfører. Jeg havde gerne set, om man fik slettet punkt 3 i § 8, stk. 2, der går på adgangen til at bygge bygninger til ferieformål osv. Meningen med, at vi nu får et stort indvandsreservoir med fladt vand, er jo at vi får en enestående lejlighed til at lave et fuglereservat i dette land. Så kan det ikke være meningen, at de fugle ikke skal kunne leve i fred for turisterne. Det er i hvert fald en af de ting, som jeg glæder mig til, at vi får et fugleedorado, som man har det syd for den dansk-tyske grænse. Det vil nok volde nogle kvaler at få afgrænset, hvilke bygninger der fremover må bygges, specielt i Tønder by. Lovforslaget er meget klart med hensyn til udvidelse af landbrugsejendomme, men Tønder by vil formodentlig nok ømme sig lidt over de restriktioner, der derved vil blive pålagt den. Det er min personlige opfattelse, at når vi i en årrække har bygget på for lave koter, så er der intet til hinder for, at man ændrer denne opfattelse, og vi bør ændre denne opfattelse.

Må jeg sige til sidst, også rettet til de mange fuglevenner, at det for lille reservoir i Rudbøl sø og tilhørende åløb har ført til, at vi har fået voldsomme svingninger specielt i forårstiden i vandstanden i Rudbøl sø. Vi ved, at vores svømmefugle lægger deres æg i reder, der har en beskeden højde over den daglige vandstand, og et højvande har gang på gang ført til, at alle disse reder er blevet totalt ødelagt. Derfor får vi både i Rudbøl sø og omliggende åsystem og i det flade vand mellem det gamle og det nye dige en situation, der også med hensyn til fugle er meget, meget bedre end den, vi har haft hidtil. Der var en udsendelse i det danske fjernsyn for et stykke tid siden om disse fugle-

[Johan Philipsen.]

reservater, men jeg og mange andre kyndige i Vestslesvig går stadig rundt i den mening, at billederne af de mange smukke fugle ikke var taget ved Højerdiget, men et andet sted syd for grænsen.

Ministeren får hermed venstres tilsagn om en hurtig behandling.

Burgdorf (KF):

Det er med stor tilfredshed, det konservative folkeparti ser dette lovforslag på bordet om det fremskudte dige ved Tønder. Det er efter min mening den helt rigtige løsning, man har valgt på dette problem, som nu har beskæftiget sindene i en årrække. Det ville efter min opfattelse kun have været en halv løsning og kun en halv hjælp, hvis man var begyndt at forstærke det nuværende dige. Vi siger tak for, at der nu er mulighed for at komme i gang med dette projekt. Forslaget kommer sent, men der skal ikke fra vores side lægges hindringer i vejen for at gennemføre det på nuværende tidspunkt. Vi mener, at det haster og det er den rigtige løsning.

Der er et gammelt sønderjysk ordsprog, som siger, at den der ej vil dige, må vige, og det er jo rigtigt. Det er en bitter erfaring, man har gjort i Sønderjylland igennem mange, mange år. Det er en kendsgerning, at der ude i havets bølger ligger adskillige landsbyer og gårde og jordområder, som tidligere var land, men som havet har taget. Det finder man sig ikke i nu i vor moderne tid, da gør man i hvert fald noget for at hindre det.

Med dette projekts gennemførelse opnår man efter min opfattelse tre virkelige goder. For det første bliver der med de to diger en dobbelt sikring af Tønder og Højer by og områderne deromkring imod en stormflodsoversvømmelse. For det andet bliver bagvandsproblemerne ordnet med det vandreservoir på en 300-400 hektar, som vi skal have etableret imellem de to diger. Det vil sikre baglandet ved Vidåen mod oversvømmelser, når sluserne i en længere periode skal være lukket på grund af stormflod. For det tredje er de 800 hektar, som bliver tilbage, god landbrugsjord, og det synes jeg er en vældig god ting.

Den foreslåede fordelingsnøgle for udgifterne ved bygningen af diget, altså fordelingen mellem stat, amt og kommune, synes også at være rigtig. Det er jo den samme nøgle, som vi brugte ved forstærkningen af Ribediget, og

det synes rimeligt. Jeg forstår også, at der er aftaler herom. Udgifterne fordeles med 60 pct. til staten og 30 pct. til amtet og så 10 pct. til deling mellem de to kommuner, Tønder og Højer.

Der er kun én eneste mangel ved det hele, forekommer det mig, og det er, at der endnu ikke fra Tyskland er givet grønt lys for bygning af deres andel af diget, men ministeren må åbenbart være sikker i sin sag, eller i hvert fald nogenlunde sikker, eller også mene, at med dette forslags vedtagelse vil man kunne lægge så meget pres på tyskerne, at de også giver deres tilsagn. Vi har jo fået erklæringer dernedefra om, at de har så mange problemer, som går forud for dette. Det skulle nødig gå sådan, at det var det, det kom til at strande på. Så bliver det hele jo ikke til noget, og det må ikke ske.

Der er endnu et enkelt spørgsmål, jeg vil stille til ministeren: var det ikke rimeligt, at Tyskland var med til at betale noget af den ny sluse og det nye pumpeanlæg ved det nye dige, Højer nye sluse, for det er jo en kendsgerning, at en stor del af afvandingen af det nordtyske område går ind over dansk område og løber ud dér, det skal vi altså pumpe ud. Det er muligt, der er aftalt ordninger dér, men jeg vil bare lige spørge ministeren, om han kender noget til det.

Vi tilsiger en positiv og hurtig behandling af dette lovforslag.

Jes Schmidt (CD):

Det ser ud til at blive en dejlig dag for den nye trafikminister, for ligesom de hidtidige talere nede fra vor landsdel kan jeg også på vegne af den gruppe, jeg repræsenterer her, udtale en tak for det fornuftige, for det kloge, for det smidige forslag, ministeren har lagt frem her. Men da den tidligere trafikminister også er til stede, synes jeg, han skal have lidt af takken, fordi han har været med til at nedfælde principperne bl. a. for den økonomiske ordning, som følger modellen fra Ribedigeloven. Lidt kan den gamle minister derfor også få af den anerkendelse, som vi alle er enige om – indtil nu i hvert fald – at give den nye trafikminister.

Sagen om diget ved Højer har jo været behandlet mange, mange gange her i Folketinget, og jeg selv har, siden jeg i 1973 blev medlem af dette Folketing, tilhørt dem, som gjorde en indsats for, at der blev bygget et fremskudt

[Jes Schmidt.]

dige, men jeg erkender, at dette fremskudte dige ikke var kommet, at vi ikke kunne være trængt igennem, hvis vi ikke havde fået en mægtig forbundsfælle i havet selv, som i januar 1976 viste hele landets befolkning: Kære venner, jeg, havet, er stærk nok til at bryde de bestående diger, jeg er stærk nok til at oversvømme hele landskabet fra Højer ind til Tønder by. Vor landsdel dernede er, det måtte alle erkende dengang, ikke mere sikker, end man kunne være det nede i Holland, hvor man har oplevet store oversvømmelseskatastrofer i de sidste årtier. Selv i Hamborg by druknede som bekendt i 1960'erne ikke mindre end 130 mennesker på én nat.

Der er allerede sagt alt næsten fra mine kolleger dernede fra Sønderjylland om, hvilken betydning det nye dige vil have, at det er en dobbeltsikring, at det er en garanti for beboerne i hele området, og at det er en garanti for de firmaer og erhvervsbedrifter, som ønsker at etablere sig nede i dette økonomisk lidt forsmøtte område.

En tid så det ud, som om det kun kunne blive til en forstærkning af det forhåndenværende dige, men lykkeligvis er man kommet bort fra denne tanke. Jeg vil også nævne, at den dansk-tyske arbejdsgruppe, som forbereder bygning af diget, har gjort et godt stykke arbejde. Resultatet er positivt, og det vejer ikke tungt, at der er visse divergenser om digekronernes bredde, for det står jo også ganske tydeligt i betænkningen, at dette ikke vil være et problem af særlig betydning selv ved grænseovergangen.

Økonomiske vanskeligheder synes vi heller ikke at have, idet vi følger det allerede nævnte princip, som er nedfældet i Ribedigeloven om byrdefordelingen, og denne byrdefordeling er jo – og det skal vi ikke glemme – anerkendt af Sønderjyllands amt. Kommunerne Højer og Tønder, som kommer ind i billedet her, har jo også sagt, at de kunne leve med denne løsning, især da det er forbundet med, at de kan få statslån i de år, hvor belastningen er størst.

Så er der blevet talt om den nødvendige tyske bevilling til dette, og nogle var inde på, at det gik ikke hurtigt. Dertil må jeg sige, at når vi selv havde bøvlet i 10–12 år med denne sag, kan man vel ikke forlange, at Slesvig-Holsten skal ordne den i løbet af 14 dage bare med et brev: kom nu venner, byg! De har deres store generalplan, som rækker helt fra Hamborg op

til Hindenburgdæmningen, og denne planlægning er jo afsluttet. Vi kunne jo have meldt os før, så vi kunne have fået det med ind under denne planlægning. Jeg synes ikke, de har smølet med sagerne, men når de skal give en ekstra bevilling, skal de selvfølgelig også have undersøgt sagen. Det er jo heller ikke sådan, at riget ikke fattes penge i Forbundsrepublikken Tyskland. Der vokser tallet af indenlandske statslån næsten i samme tempo, som vi kender det herhjemme.

Til sidst: CD-gruppen vil gerne være med til en ganske kort og præcis og klar udvalgsbehandling, sådan at vi kan få dette lovforslag færdigbehandlet og vedtaget, inden folketinget slutter forhåbentlig den 5. juni.

Ole Henriksen (SF):

Socialistisk folkeparti kan tilslutte sig det foreliggende lovforslag, og jeg kan med det samme give tilsagn om, at vi vil sørge for, at det får en hurtig gang igennem udvalget, således at det også kan blive vedtaget i denne samling, men jeg har et par enkelte kommentarer at knytte til det.

Vi anser nok dette lovforslag for at være et sikkerhedsmæssig begrundet forslag, som det derfor haster at komme igennem med, men man må nok indrømme, at det har en række følgevirkninger af mere rekreativ art for området, og det er selvfølgelig noget, som har kunnet bekymre en lang række mennesker dernede. Jeg ser, at lovforslaget og bemærkningerne har taget højde for og analyseret, hvad det er for problemer, man løber ind i, når man bygger en sådan dæmning.

Det, jeg gerne vil stille et konkret spørgsmål til ministeren om, angår § 8, navnlig § 8, stk. 3, angående de bygninger, som man med henblik på turistmæssige formål kan tænkes at ville anlægge i området. Jeg vil gerne have en uddybning af, hvad det kan betyde, for af bemærkningerne fremgår det, at der mest tænkes på læskure til maskiner, ornitologiske skure, observationsposter og den slags. Men hvis det er sådan, at man virkelig vil dyrke turisme i større udstækning i et sådant inddæmmet område, kan man nok blive betænkelig. Derfor mener vi, at bestemmelsen i § 8, stk. 3, det, der hedder »med henblik på turisme«, skal administreres med allerstørste varsomhed. Vi kan som sagt tilsige velvillig behandling fra socialistisk folkepartis side.

Freddy Madsen (DKP):

Også Danmarks kommunistiske parti kan støtte det foreliggende forslag, som vi jo længe har presset på for at få igennem og få skabt de nødvendige bevillinger til. Det undrede os noget, at både regeringen og folketingsflertallet nægtede at støtte det ændringsforslag, vi stillede til finansloven, om at bevilge penge til et fremskudt dige ved Tønder Marsk. Det blev dengang stemt ned. Nu skal der altså bevilges 43,5 mill. kr. til diget, og så er der endda hverken budgetteret med forbedret afvanding af Tønder Marsk eller med forbedret digesikring af Vidå, og begge dele er der som bekendt meget hårdt brug for.

Ligesom hr. Burgdorf må også vi undre os lidt over, at forslaget ikke regner med et tysk bidrag til finansiering af digerne langs Vidåen og den nye sluse samt drift heraf. 28 pct. af den samlede afstrømning gennem Højer Sluse kommer fra Tyskland, omtrent halvdelen af vandet pumpes i Vidåen fra Tyskland gennem pumpestationen Verlath. Hvis der sker en oversvømmelse med saltvand eller et digebrud langs Vidåen, går det kun ud over de danske jorder, der i forvejen er stærkt vandlidende. Forslaget, skal vi indrømme, er imidlertid en god begyndelse, men der er nogle løse ender i det, som vi må se på.

Endelig vil vi også benytte anledningen til at erindre ministeren om, at det ikke blot er Tønder Marsk, der har for ringe kystsikring, men meget lange strækninger langs hele vestkysten har mangler i så henseende; lad mig bare nævne ved Dybå, hvor havet hvert år æder i tusindvis af kubikmeter jord.

Vi er altså meget positive over for det foreliggende lovforslag og kan ligesom andre tilslutte os, at det får en overordentlig hurtig gang igennem tinget, så det kan blive vedtaget i indeværende samling.

Bolvig (RV):

Også det radikale venstre stiller sig positivt til det foreliggende forslag og kan også tilsige ministeren en positiv og hurtig udvalgsbehandling.

Af de to digemuligheder har man valgt det sikreste, og det synes vi kun er rigtigt. Vi håber, at man hurtigst muligt kan komme i gang, så folk i Sønderjylland fremover kan leve i tryghed, og at usikkerheden for deres daglige dont og gerning fjernes.

Bygningen af det ydre dige, som er det sik-

reste, bevirker imidlertid inddragelse af ca. 1.100 ha vadehavsområde. For at beskytte den del af Sønderjylland har vi været nødsaget til at inddrage et område, der naturmæssigt er helt, helt enestående, og som internationalt er overordentlig højt prioriteret. Det falder meget godt i tråd med, at miljøministeren sidste år proklamerede det internationale wetlands år – vådlandsområde – og understregede, at Danmark har indgået forpligtelser til så vidt muligt ikke at indskrænke den slags områder. Jeg er helt klar over, at det her er nødvendigt, men derfor er der så meget mere grund til at understrege nødvendigheden af i den videre planlægning at prioritere naturinteresserne højest. For når vi inddrager et sådant enestående område, mener jeg, vi har en absolut forpligtelse til til gengæld at sikre, at området mellem de to diger først og fremmest bliver sikret de naturmæssige, de ornitologiske interesser. Det må man have med ind i billedet, når man vurderer udgiftfordelingen mellem staten, amt og kommuner i Sønderjylland, således at det fælles samfund, altså staten, eventuelt for at sikre de naturmæssige områder må være villig til at påtage sig øgede udgifter i forhold til mere lokale interesser.

Jeg synes som andre ordførere, at det foreliggende lovforslag er godt og rigtigt, men ved at læse bemærkningerne kan man godt ængstes for, om naturinteresserne nu også er prioriteret tilstrækkelig højt. F. eks. rejser der spørgsmål om arealets hele eller delvise anvendelse til kornavl. Jeg erkender meget vel, at det ikke drejer sig om den store reservoirsø, men alligevel rejser det spørgsmål. Man taler også om en værdiforøgelse af jorden, hvis den kan anvendes til landbrugsformål. Man taler om nytteareal, og både socialdemokratiets og det konservative folkepartis ordførere talte om denne udmærkede og fremragende landbrugsjord, som der ville blive skabt mulighed for at udnytte mellem de to diger. Det er det, der gør mig lidt ængstelig med hensyn til prioriteringen af naturinteresserne og naturværdien, og derfor vil jeg kraftigt henstille til ministeren, at man i det udvalg, som ministeren agter at nedsætte, sikrer sig, at netop disse interesser bliver langt bedre repræsenteret, end det ifølge lovforslaget ser ud til.

Miljøministeriet har en enkelt repræsentant, og ellers er der repræsentanter for ministeriet for offentlige arbejder, for landbrugsministeriet, for amter og kommuner og for digelaget,

[Bolvig.]

men da netop naturinteresserne, som jeg sagde før, er af international karakter og værdi, kan jeg ikke se andet, end at det vil være rimeligt, at de forskellige naturinteresserede organisationer og foreninger også får sæde og mulighed for at give udtryk for deres synspunkter i det af ministeren foreslåede udvalg.

At gribe ind i naturen er farligt. Det er endog meget farligt, og der er ikke tvivl om, at når vi nu gør det, må vi følge udviklingen ganske nøje, således at vi sikrer os, at området ikke egentlig imod vores overbevisning fuldstændig skifter karakter. Jeg tror ligefrem, man skal designe området mellem de to diger, gennem udnyttelse af eksperter f. eks. på vildtbiologisk station, ligesom der ikke er den mindste tvivl om, at vi vil kunne få international ekspertviden og assistance fra The International Waterfowl Bureau og andre eksperter, som jo netop følger udviklingen bl. a. i det danske vadehavsområde med meget stor interesse.

Her har vi chancen for at skabe et enestående naturparadis, og det skal netop laves således, at det især tilgodeser de fuglearter, hvis hele tilværelse på træk fra nord til syd er afhængig af de store fødemuligheder, som netop findes i dette område.

Vi har altså i denne sag et ansvar ikke kun for vores eget lands befolkning, men et internationalt naturmæssigt ansvar, og derfor vil jeg bede ministeren om i meget høj grad at sikre, at de naturmæssige interesser tilgodeses.

Disse bemærkninger skal ikke betragtes som kritiske, men skal være en varm henstilling til ministeren fra et parti, der altså stiller sig positivt til nødvendigheden af at anlægge dette ydre dige.

Inge Krogh (KrF):

Kristeligt folkepartis ordfører i denne sag, hr. Chr. Christensen, er desværre ikke i stand til at være til stede, og jeg skal derfor sige følgende: Under debatten i folketinget 1975-76 om loven om forstærkning af Ribediget gik kristeligt folkeparti meget stærkt ind for bygningen af et fremskudt dige for Tønder Marsk, og vi ser med stor velvilje på det foreliggende lovforslag. Vi tror, at anlægget af et fremskudt dige vil give betydelig beskyttelse af Tønder Marsk og løse en del af indvandsproblemerne ved åudløbet, samtidig med at det inddæmmede område kan blive anvendt til landbrugsformål.

Forslagets bestemmelser om finansiering og drift af anlægget og byrder og kompetencefordelingen mellem stat, Sønderjyllands amtskommuner og Tønder og Højer kommuner og ejerne af de inddigede arealer forekommer os rimelige.

Det er en god begyndelse, der med dette forslag er taget til bedre sikring af den jyske vestkyst, men man må ikke glemme, at der findes strækninger længere nordpå, som også i høj grad trænger til sikring. Derfor må vi ikke stoppe op midt i bestræbelserne for at sikre den jyske vestkyst mod havet, vi må ikke standse med det forelagte projekt.

Vi kan tilsige en velvillig og hurtig behandling af det foreliggende lovforslag.

Alfred Hansen (DR):

Det er med tilfredshed, jeg må konstatere, at der nu fremsættes forslag til lov om et fremskudt dige for Tøndermarsken. Der er dog altid en betydelig grad af risiko ved at inddige et areal, som ikke alt sammen er digemodent. Erfaringerne viser, at når først et havdige er bygget og havvandet ikke længere kan oversvømme landet og dermed tilføre området slik, det vil sige jordpartikler, bliver den almindelige landsenkning i forhold til havet, som på dette område udgør ca. 20-30 cm for hvert århundrede, ikke afbødet af den hævnning, som sliklaget medfører. Derfor er enhver bygning af et havdige forbundet med den betydelige ulempe, at det inddigede areal ikke tilføres flere jordpartikler ved dagligt tidevand og flod. I dette tilfælde, hvor det drejer sig om en kombineret digesikring og etablering af reservoirer til opsamling af de til Vidåen strømmende vandmængder i en periode med pålandsstorm, så sluserne ved Højer må holdes lukkede i flere tidevandsperioder, stiller problemet sig anderledes ved bygningen af det fremskudte dige. Det er derfor ikke hensigten, at det indvundne, ikke digemodne land skal anvendes som landbrugsjord, men til omtalte reservoirer.

Hertil er det værd at bemærke, at reservoirkapaciteten skal være så stor, at vandstanden får en så lille stigning som overhovedet muligt i området. En for stor vandstigning af reservoiret i vandfuglenes yngletid vil kunne medføre, at megen, ja, måske et helt års yngel vil omkomme på grund af den stigende vandstand. Man kan ikke se bort fra, at det inddigede område, som antagelig vil blive bevokset med rørskov, vil tiltrække så mange ynglende vand-

[Alfred Hansen.]

fugle. Ministeren bedes derfor være opmærksom på dette forhold. Det må formodes, at de i bemærkningerne til lovforslaget omtalte 300 ha store vandreservoarer ved ugunstige forhold ikke vil være tilstrækkelige til at opsamle Vidåens vand under forårsstorm med pålandsvind, uden at det vil betyde en væsentlig stigning i vand-spejlet i det inddigede område med ødelæggelse af megen yngel af vandfugle til følge.

Fordelingen af udgifterne ved digets anlæg må anses for rimelig, når det tages i betragtning, at diget lige så meget er et værn mod indvand som havvand.

Hvis de i bemærkningerne til lovforslaget omtalte styrkemål for diget holdes, må det give en så stor sikkerhed, at ministerens indskrænkning i byggeriet øst for det gamle Højer dige må anses for overflødig, når det tages i betragtning, at Højerdiget har løst sin opgave i over hundrede år og beskyttet landet.

Refsforbundet kan med disse bemærkninger stemme for lovforslaget og vil gerne medvirke til, at den endelige vedtagelse fremmest mest muligt.

Ministeren for offentlige arbejder (Kjeld Olesen):

Jeg er jo i den situation, at jeg kan sige tak til faktisk samtlige ordførere, det er lidt af en ny fornemmelse for en minister.

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger, for der har ikke været rejst mange spørgsmål, men et par enkelte vil jeg gerne gøre.

Jeg vil til hr. Johan Philipsen, hr. Ole Henriksen og hr. Bolvig sige, at jeg da godt forstår, at hr. Johan Philipsen f. eks. siger: kunne vi ikke have undværet § 8, stk. 3, der omhandler tilladelse til i begrænset omfang at opføre bygninger med henblik på turisme og friluftsliv. Af indledningen til § 8 fremgår det, at det er ministeren for offentlige arbejder, der skal give tilladelse til noget sådant, og jeg kan forsikre hr. Johan Philipsen og andre om, at det ikke er min hensigt, at der her skal være et egentligt turistliv. Vi skal ikke have noget dyrehavsbakkeagtigt i forbindelse med dette. Vi skal leve op til de krav, der stilles til os om at vise miljøhensyn, og det vil jeg meget gerne understrege over for hr. Bolvig.

Som det blev nævnt fra en af ordførerne, er det min forgænger, der har haft det store arbejde med at forberede dette lovforslag, og jeg er aldeles overbevist om, at han i sin nuværen-

de egenskab af miljøminister vil følge, hvad der sker derovre. Jeg mener ikke, at vi fremmer sagen ved at sige, at miljøministeriet f. eks. skal være repræsenteret med to i det udvalg, der skal nedsættes. Man kan af sammensætningen se, at det, der er hensigten med det, er at få de forskellige ekspertområder og dem, der har interesse deri, draget ind, således at alle synspunkter kan komme frem, når man skal vurdere tingene i sammenhæng. Jeg mener, at der med den foreslåede sammensætning er sikkerhed for, at miljøsynspunkterne kommer frem.

Jeg er aldeles overbevist om, at hvis der skulle være tale om, at man ikke tilgodeså miljøhensynene, fuglelivet, og hvad der ellers kan være, vil befolkningen og forskellige organisationer reagere. Det ser jeg meget gerne sker, hvis nogen finder, at man går ud over det, der er rimeligt. Dermed har jeg faktisk givet udtryk for min egen indstilling til dette.

Hr. Burgdorf, jeg tror også, hr. Dohrmann, men hr. Burgdorf på en lidt pænere måde, spurgte: hvordan det kan være, at det kommer frem nu, og hvordan ligger det egentlig med forholdet til Vesttyskland? Det arbejdsudvalg, der har udarbejdet aftalen, blev færdigt, jeg tror, det var i slutningen af november 1976, så der har ikke været spildt nogen tid på at komme videre i denne sag. Vi har ventet på svar fra Vesttyskland, og jeg kan sige, at vi har forsøgt både de lidt mere officielle kanaler og på anden måde ligesom at presse et svar igennem. Jeg ved ikke i enkeltheder, hvad der afstedkommer forsinkelsen, men som hr. Burgdorf også antydede, har jeg, ud fra den information jeg har fået, en forvisning om, at vi inden længe kan få en endelig bekræftelse fra de vesttyske myndigheder. Jeg håber egentlig også, det lå i hr. Burgdorfs bemærkninger, at en første behandling og en hurtig behandling i folketinget i hvert fald ikke er med til at trække sagen ud, når tyskerne skal vurdere den.

Om det økonomiske vil jeg bare meget kort sige, at forhandlinger om enkeltheder med de vesttyske myndigheder, herunder også om den økonomiske side af sagen, er noget, vi skal i gang med. Jeg har noteret mig de faldne bemærkninger og det er da helt givet, at mange af dem vil indgå i de forhandlinger, der skal føres.

Med disse bemærkninger vil jeg endnu en gang sige tak for indstillingen fra samtlige partier og ikke mindst tak for bemærkningerne om en hurtig udvalgsbehandling.

Johan Philipsen (V):

I anledning af ministerens udtalelser om, at diverse organisationer nok skulle varetage miljøhensyn, vil jeg gerne sige følgende: det er selvfølgelig korrekt, når ministeren siger det, men det ulykkelige er, at informationen til befolkningen igennem presse og fjernsyn har fundet sted under forkerte forudsætninger. Vi har noget, vi kalder standfugle, som ruger inden for diget, og så har vi noget, vi kalder trækfugle, hvoraf edderfugle og en 3, 4, 5 andre arter raster hele efteråret igennem i vadehavet, altså foran det nuværende dige. Men hvis vi skal have en bestand af helårsfugle, skal de selvfølgelig have rugepladser bag ved det nuværende dige, og det har de hidtil ikke kunnet få. Rugepladser foran diget har jo været umulige på grund af tidevandet. Det er svingningerne i vandstanden bag det nuværende dige, der har decimeret bestanden af standfugle. Selvfølgelig har trækfuglene kunnet raste i vadehavet, men det er der masser af mennesker, der ikke kender til forholdene, der har fået forkert i halen.

I forbindelse med ministerens forestående forhandlinger med Vesttyskland vil jeg sige følgende: hr. Burgdorf omtalte noget, som jeg ikke ved hvor stammer fra, formodentlig fra den dansk-tyske grænsevandløbskommission, der i sin tid havde givet Tyskland tilladelse til at etablere en højvandspumpe ved Verlath. Men det er rigtigt, når hr. Burgdorf siger, at det har forøget vanskelighederne, og det er også rigtigt, at det burde tyskerne skrive på Danmarks kreditside ved forhandlingerne, for det korte af det lange er jo, at Slesvig-Holsten er parat. Dernede har de delingen 70 pct. til landet og 30 pct. til provinsen, og det beløb, der er tale om, er jo et sted imellem 22 og 23 mill. DM. Det er såmænd det hele, og det skulle ikke være ugørligt for ministeren at overtale dem til, trods deres i øvrigt store forpligtelser langs hele den slesvig-holstenske kyst, at få det fremskyndet af hensyn til Danmark.

Jeg beder altså ministeren om at undersøge, hvornår den tilladelse til højvandspumpen i Verlath blev givet, og gøre tyskerne opmærksom på, at vi derved har overtaget en forpligtelse, som i realiteten var en tysk forpligtelse, selv om selvfølgelig det område havde naturlig afstrømning mod Danmark, hvor de gamle internationale regler gælder, at dér hvor afstrømningen altid har gået, følger også forpligtelserne med.

Ministeren for offentlige arbejder (Kjeld Olesen):

Det er jo rigtigt, at når vi kommer ind i de nærmere drøftelser med vesttyskerne, vil der være en lang række praktiske problemer. Jeg har nu fundet, at den rigtige rækkefølge i denne sag er at få sikret det fremskudte dige, at komme i gang med det, og derfor fremsætter jeg forslaget, selv om vi ikke er ved vejs ende med alle formaliteterne. Det er klart, at de bemærkninger, hr. Johan Philipsen her rejste omkring tidligere aftale med vesttyskerne og spørgsmålet om afvanding osv., vil komme ind i billedet, når vi skal til at forhandle om en mere varig løsning, herunder også om de økonomiske problemer.

Så vil jeg bare lige gentage over for hr. Johan Philipsen, at det er klart, vi har en forpligtelse, når det drejer sig om fuglelivet, og jeg er, ud fra hvad jeg har læst, meget enig med hr. Johan Philipsen i, at det naturligvis er ganske særpræget i dette område. Men vi er altså enige om, at vi skal have bygget diget. Der er visse risici forbundet med det. Hvis vi har en fælles indstilling om at tage videst mulige miljøhensyn, er jeg sikker på, at vi også kan finde frem til en acceptabel løsning, og at eftertiden vil vise, at vi fik sikret det, der skulle sikres.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Den fg. formand (K. J. Mortensen):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til udvalget om offentlige arbejder. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om folkeafstemning om Statens Kunstfond [af Poulsgaard m. fl.].

(Lovforslag nr. L 171. Fremsat 26/4 77).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ministeren for kulturelle anliggender (Niels Matthiasen):

Folketinget har for mindre end en måned siden, nemlig den 20. april, drøftet lovgivningen